

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-332-3>

УДК 336.71

НИКОЛЬЧУК Юлія

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

<https://orcid.org/0000-0001-7466-2558>

e-mail: y.nikolchuk@xktei.km.ua

ШЕВЧУК Альона

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

e-mail: shevchuk.a@xktei.km.ua

СУЧАСНИЙ СТАН БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність обраної теми наукового дослідження визначається тим, що поступова стабілізація банківської системи та її адаптація до воєнних реалій дають надію на успішне продовження активного кредитування населення та бізнесу. Водночас стверджувати, що банківська система загалом та її окремі кредитні організації остаточно подолали наслідки кризи і що їх подальший розвиток не пов'язаний із можливими фінансовими потрясіннями, було б передчасним. Зберігають своє значення фактори, які здатні істотно вплинути на стан банківської системи в цілому і конкретного комерційного банку зокрема. Метою статті є дослідження сучасного стану банківського кредитування в Україні, виявлення актуальних проблем та окреслення можливих шляхів їх вирішення. Розглянуто сучасний стан банківського кредитування в Україні. Проаналізовано динаміку кредитів у розрізі позичальників, видів економічної діяльності та валют кредитування. Виділено загальні чинники, які негативно впливають на розвиток банківського кредитування. Окрему увагу присвячено непрацюючим активам у банківській системі та зміні методології їх розрахунку. Систематизовано та обґрунтовано визначальні проблеми розвитку банківського кредитування з урахуванням зміни економічної динаміки під впливом військового стану: ліквідація значної кількості банків; нестабільна військово-політична та фінансово-економічна ситуація, а також зниження довіри населення до кредитних установ справляють визначальний вплив на сучасний розвиток кредитування в Україні; номінальне зростання обсягів наданих кредитів при скороченні їх обсягу у реальному вираженні; суттєве погіршення якості кредитних портфелів комерційних банків України; невизначеність бізнесу та банківських установ; високий рівень кредитної залежності підприємств у докризовий період; високий рівень проблемних кредитів; інфляція. Не дивлячись на складні економічні та політичні обставини, банківська система продовжує зберігати стійкість. Зі свого боку НБУ запровадив певні послаблення щодо контролю за діяльністю комерційних банків, що враховували їхню діяльність в кризових умовах.

Ключові слова: банківський кредит, відсоткова ставка, банківське кредитування, кредитний портфель.

NIKOLCHUK Yuliia, SHEVCHUK Alona

Khmelnytskyi Cooperative Trade and Economic Institute

CURRENT STATE OF BANK LENDING IN UKRAINE

The relevance of the chosen topic of scientific research is determined by the fact that the gradual stabilization of the banking system and its adaptation to wartime realities give hope for the successful continuation of active lending to the population and business. At the same time, it would be premature to claim that the banking system as a whole and its individual credit organizations have finally overcome the consequences of the crisis and that their further development is not related to possible financial shocks. Factors that can significantly influence the state of the banking system as a whole and of a specific commercial bank in particular retain their importance. The purpose of the article is to study the current state of bank lending in Ukraine, identify current problems and outline possible ways to solve them. The current state of bank lending in Ukraine is considered. The dynamics of loans were analyzed in terms of borrowers, types of economic activity and lending currencies. Common factors that negatively affect the development of bank lending are identified. Particular attention is paid to non-performing assets in the banking system and the change in the methodology of their calculation. The defining problems of the development of bank lending are systematized and substantiated, taking into account the change in economic dynamics under the influence of the state of war: the liquidation of a significant number of banks; the unstable military-political and financial-economic situation, as well as the decrease in public trust in credit institutions, have a decisive influence on the modern development of lending in Ukraine; nominal growth of the volume of loans granted while reducing their volume in real terms; significant deterioration in the quality of loan portfolios of commercial banks of Ukraine; uncertainty of business and banking institutions; high level of credit dependence of enterprises in the pre-crisis period; high level of problem loans; inflation. Despite the difficult economic and political circumstances, the banking system continues to maintain stability. For its part, the National Bank of Ukraine introduced certain relaxations regarding the control over the activities of commercial banks, taking into account their activities in crisis conditions.

Keywords: bank loan, interest rate, bank lending, loan portfolio.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах ринкової економіки банківський кредит об'єктивно необхідний. Потреба в ньому обумовлена дією економічних законів, наявністю товарно-грошових відносин та державною політикою, спрямованою на підтримку та стимулювання різних секторів економіки. Існування ефективної економіки України неможливе без розвинутого та успішно функціонуючого кредитного ринку. На сьогоднішній день різні види кредитування є затребуваними і торкаються всіх сфер економічних відносин. Однією з найважливіших напрямів діяльності комерційних банків нині є кредитні операції. Банківське кредитування – це ліцензована діяльність банків, спрямована на отримання прибутку і здійснюється шляхом розміщення

залучених ними коштів за умов повернення, терміновості і платності. Ця діяльність забезпечує розвиток та розширення реального сектора, а також задоволення споживчого попиту.

Сьогодні існування банківського сектора та банківського кредитування зокрема відбувається на тлі негативних змін макроекономічної ситуації в економіці країни та помітної дестабілізації ситуації на фінансових ринках, причиною цього є війна в Україні, яка розв'язана рф.

Поступова стабілізація банківської системи та її адаптація до воєнних реалій дають надію на успішне продовження активного кредитування населення та бізнесу. Водночас стверджувати, що банківська система загалом та її окремі кредитні організації остаточно подолали наслідки кризи і що їх подальший розвиток не пов'язаний із можливими фінансовими потрясіннями, було б передчасним. Зберігають своє значення фактори, які здатні істотно вплинути на стан банківської системи в цілому і конкретного комерційного банку зокрема.

Проблемою є те, що в умовах війни кредитування є необхідним для забезпечення розвитку та підтримки пріоритетних сфер економіки країни, що дасть можливість для створення нових робочих місць, поживлення економічної активності в країні та додаткового наповнення державного бюджету і, відповідно, скорочення його дефіциту. Проте, в сучасних умовах активне банківське кредитування є неможливим з об'єктивних причин, оскільки це супроводжується суттєвими ризиками, пов'язаними з впливом багатьох факторів, зокрема війною.

Відповідно, необхідним є виокремлення основних напрямків підвищення обсягів кредитування економіки України в сучасних умовах функціонування, що дозволило б краще пережити економічний спад, пов'язаний з торгненням та бойовими діями.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Оскільки банківське кредитування є одним із важливих елементів всієї економіки держави, дане питання досліджували у своїх працях вітчизняні науковці: Дзюблук О.В. [1], Гладчук О.М., Ткачук І.Я., Харабара В.М. [2], Гасій О.В., Клименко В.І. [3], Миськів Г.В. [5], Островська Н.С. [7], Тарасевич Н.В., Мазуренко К.Е. [9], Швець Ю.О., Горбачов О.Є. [10] та ін. На сучасному етапі розвитку банківської системи і кредитування загалом ця тема не втрачає своєї актуальності і потребує дедалі глибшого аналізу.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є дослідження сучасного стану банківського кредитування в Україні, виявлення актуальних проблем та окреслення можливих шляхів їх вирішення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Банківська система кредитування в Україні є важливим компонентом економіки країни, яка сприяє доступу населення та суб'єктів господарювання до кредитних ресурсів. В Україні функціонує велика кількість комерційних банків, які пропонують своїм клієнтам широкий асортимент кредитних послуг, такі як: строкові кредити, кредитні картки, кредити на поповнення оборотних коштів, інвестиційні кредити, овердрафт тощо. Згідно статистичних даних НБУ, станом на 01.03.2024 р. в Україні діючими вважалися 63 комерційних банки, з яких 26 банків із іноземним капіталом, в т.ч. 19 – зі 100% іноземним капіталом (рис. 1). Серед цієї кількості, п'ять банків перебувають у державній власності, а саме: АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», АБ «УКРГАЗБАНК» і АТ «СЕНС БАНК».

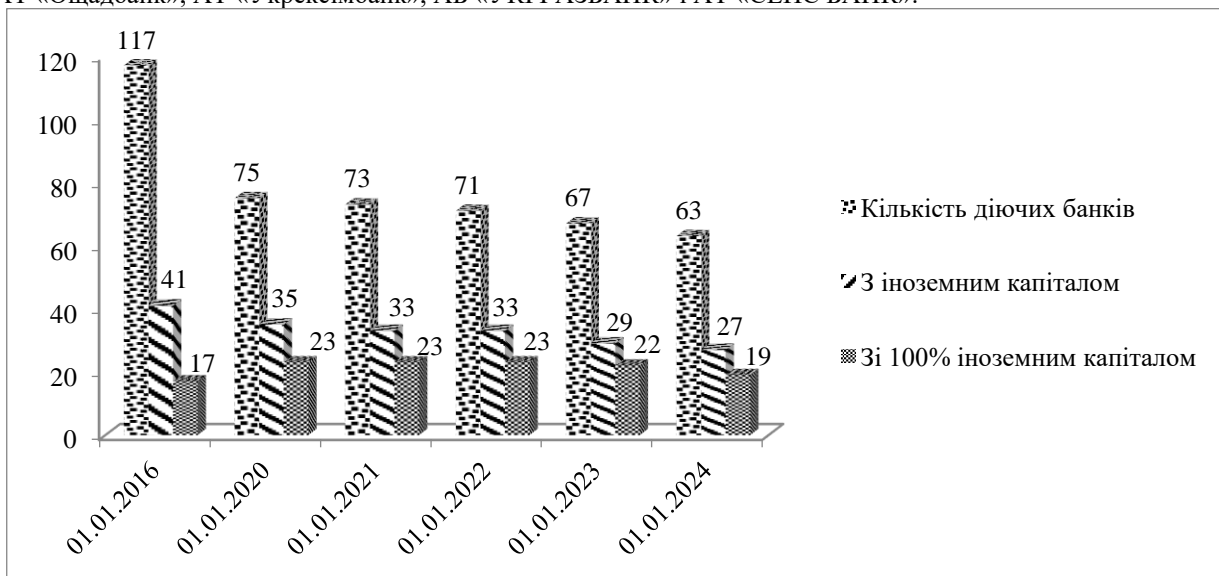

Рис. 1. Динаміка кількості комерційних банків за 2015-2023 рр. [сформовано на основі: 6]

Отже, дані з рис. 1 дають можливість сформулювати наступні висновки про останні тенденції банківської системи України:

1. Спостерігається негативна тенденція загальної кількості діючих банківських установ. На початок 2024 року у порівнянні з початком 2016 року їхня кількість зменшилася з 117 до 63 із різницею в 54 одиниці.

2. Зменшення кількості банків з іноземним капіталом складає 14 одиниць із 27 – станом на початок 2024 року проти 41 – на початок 2016 року.

3. Кількість банків зі 100% іноземним капіталом проти початку 2016 року збільшилася з 17 одиниць до 19.

Таке зменшення кількості діючих в Україні банківських установ не варто однозначно трактувати як негативну тенденцію і як показник кризи в банківському секторі. Адже зменшення їхньої кількості може відбуватися за рахунок виведення з системи нефункціонуючих установ та сприяти підвищенню ефективності функціонування банківського сектора за рахунок зниження міжбанківської конкуренції.

Окрім загальної кількості діючих банків, було проведено дослідження динаміки діючих відокремлених підрозділів. Станом на 01.01.2024 року 63 діючих комерційні банки в своїй структурі мали 5 138 філій та відділень. Лідерами серед діючих банків за кількістю підрозділів на цю дату виступали такі банки, як: АТ «Ощадбанк» (1182 од.), АТ КБ «ПриватБанк» (1132 од.), АТ «Райффайзен Банк» (332 од.), АТ «УКРСИББАНК» (223 од.), АТ «ПУМБ» (221 од.), АБ «УКРГАЗБАНК» (220 од.), АТ «А-БАНК» (201 од.). Проти початку 2016 року, коли їхня кількість була 11 871 одиниць, показник зменшився на 6 733 одиниці. Причинами такого значного скорочення можна назвати як ліквідацію значної кількості банківських установ, так і оптимізацію структури діючих банків. Динаміка кількості відокремлених підрозділів банківських установ за останні роки зображена на рис. 2.

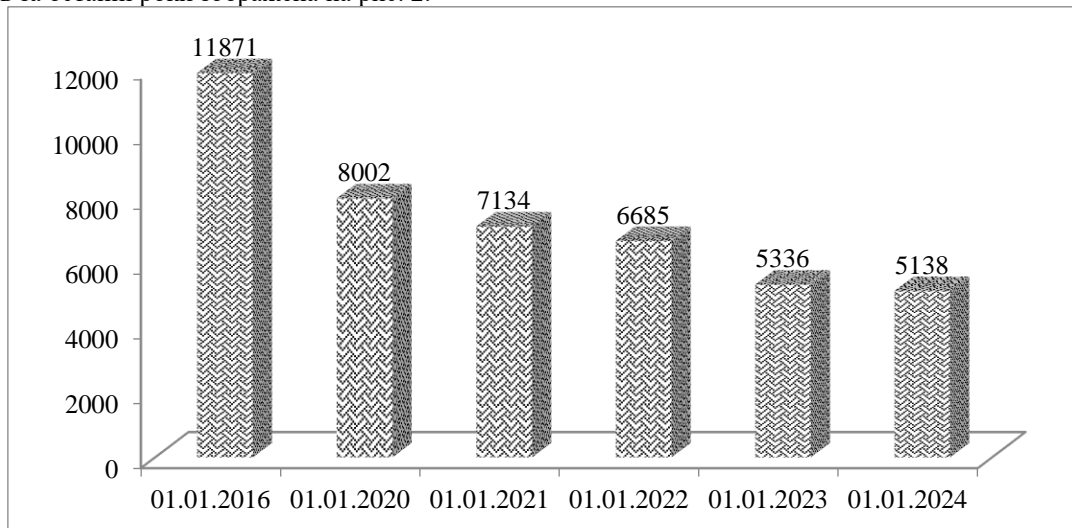

Рис. 2. Динаміка кількості відокремлених підрозділів комерційних банків за 2015-2023 рр. [сформовано на основі: 4]

Кредитування вважається ключовим видом діяльності кожної банківської установи, яке забезпечує їм основну частину доходів і прибутку. Відповідно, основним завданням для будь-якого комерційного банку є організація такої кредитної діяльності, яка б забезпечила максимізацію доходів при мінімальному ступені ризику неповернення кредитів. За даними НБУ, станом на 01.03.2024 року загальний обсяг заборгованості за банківськими кредитами становив 1 022 565 млн. грн. За цим обсягом наданих кредитів було нараховано доходів в сумі 92 174 млн. грн., що складає 9,01% від загального обсягу кредитного портфеля. Загальну тенденцію цих показників за останні роки можна прослідкувати за рис. 3.

За даними цього рисунку видно, що не дивлячись на зменшення загальної кількості банківських установ, обсяг наданих кредитів на початок 2024 року був на 15,1 млрд. грн. більшим проти початку 2016 року. Найбільшим був рівень доходності банківських кредитів на початок 2020 року, коли при залишку виданих кредитів в сумі 1 033,4 млрд. грн. було нараховано 141,7 млрд. грн. доходу, що складає 13,71%. Найнижчий рівень доходності кредитів був відзначений на початок 2016 року із значенням 6,74%.

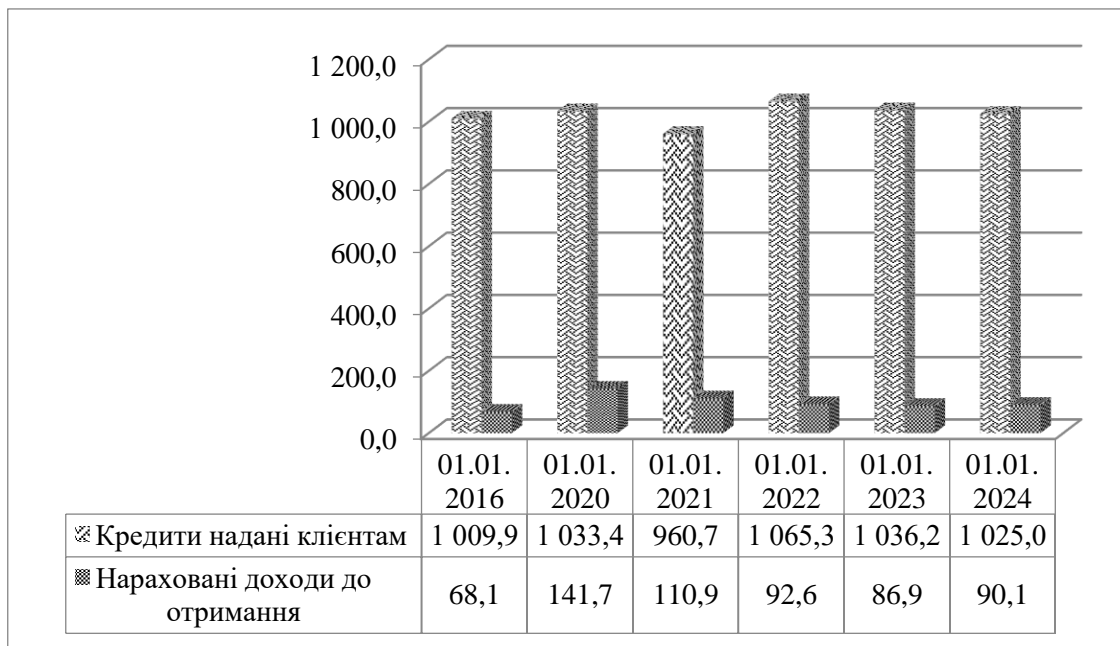

Рис. 3. Динаміка банківських кредитів та доходів за ними у 2015-2023 рр., млрд. грн. [сформовано на основі: 6]

Дослідивши зобов'язання діючих в Україні банків і частку кредитів в їх загальній сукупності, було визначено ТОП-10 банківських установ з найбільшими кредитними портфелями станом на 01.02.2024 р. (рис. 4).

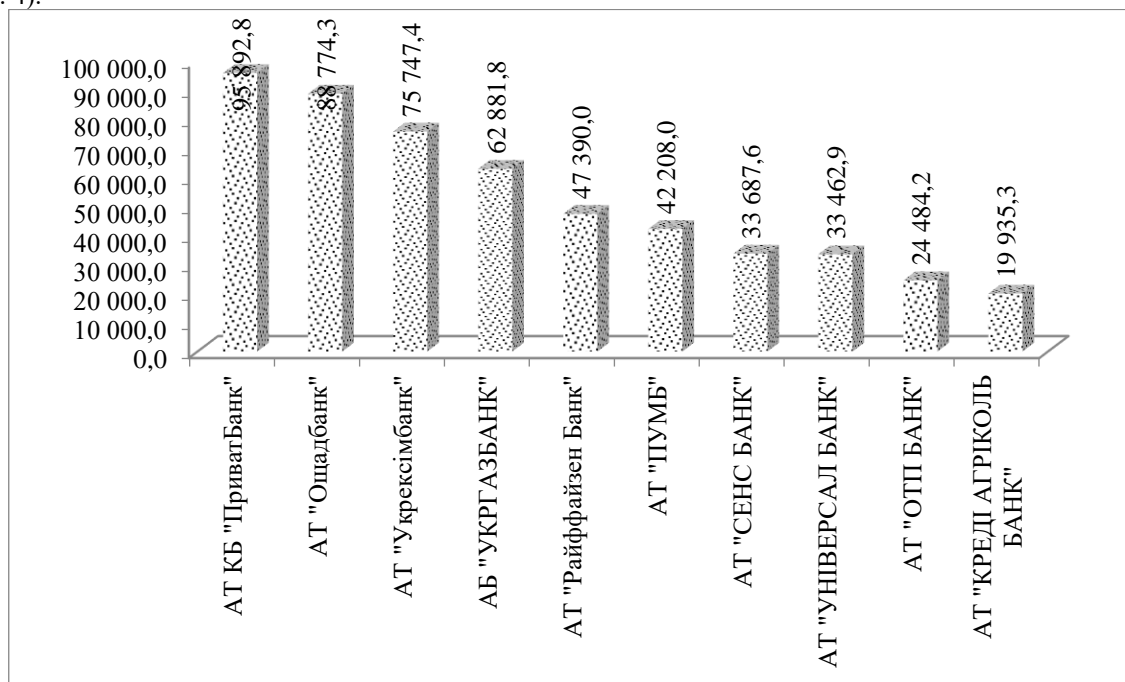

Рис. 4. ТОП-10 найбільших банків України за обсягом кредитного портфеля станом на 01.02.2024 р., млрд. грн. [сформовано на основі: 6]

Отже, в десятку найбільших банків за обсягами залишків кредитів та заборгованості клієнтів входять усі п'ять державних банків (АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укркредібанк», АБ «УКРГАЗБАНК» і АТ «СЕНС БАНК»), три банки з іноземним капіталом (АТ «Райффайзен Банк», АТ «КРЕДІ АГРИКОЛЬ БАНК» і АТ «ОТП БАНК») і два банки, засновані на вітчизняному приватному капіталі (АТ «ПУМБ» і АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»). Якщо загальний залишок та заборгованість клієнтів перед усіма шістдесяти трьома діючими банками України станом на 01.02.2024 року становив 686 679,8 млрд. грн., то на зазначені вище банки приходилося 524 463,8 млрд. грн., що складало 76,38% від загального обсягу.

В досліджуваному періоді кредити банківськими установами надавалися як в національній, так і в іноземній валюті (рис. 5). Однак, якщо станом на 01.01.2016 року залишок наданих кредитів в іноземній валюті становив 589,2 млрд. грн., а в національній валюті – 420,6 млн. грн., що в процентному вираженні

складала 58,35% і 41,65% відповідно, то у 2024 році ситуація зазнала суттєвих змін. Так, станом на 01.03.2024 року переважали кредити в національній валюті. Їх залишок становив 739,0 млрд. грн., що складало 72,27% загального залишку наданих кредитів. На цю ж дату кредити в іноземній валюті складала 27,73% із сумою 283,5 млрд. грн.

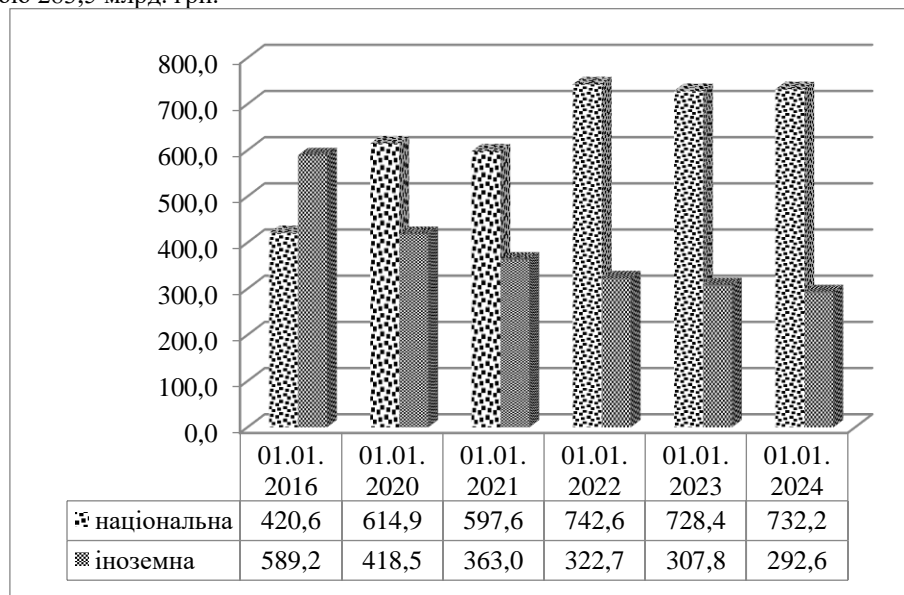

Рис. 5. Структура банківських кредитів в розрізі валюти за 2015-2023 рр., млрд. грн. [сформовано на основі: 6]

З загальної сукупності наданих кредитів, найбільший їх обсяг був зосереджений в розпорядженні суб'єктів господарювання. Так, станом на 01.03.2024 року залишок наданих кредитів цієї категорії позичальників становив 774,4 млрд. грн., що складало 75,73% від загальної сукупності наданих кредитів. В розпорядженні фізичних осіб перебувало 230,9 млрд. грн. загального кредитного портфеля банків України із часткою в ньому 22,58%. На органи місцевої влади приходилося 17,2 млрд. грн. або 1,68% виданих кредитів, а на небанківські фінансові установи – 33,0 млн. грн. (рис. 6).

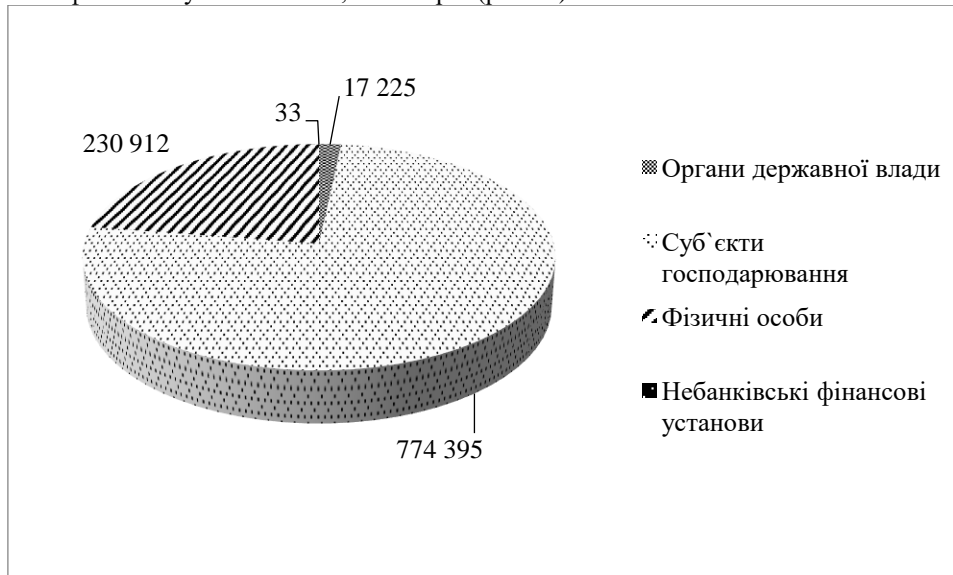

Рис. 6. Структура банківських кредитів в розрізі позичальників станом на 01.03.2024 р., млн. грн. [сформовано на основі: 6]

Структура наданих кредитів вітчизняними банками в розрізі позичальників досліджена в табл. 1.

За даними табл. 1, на початок 2024 року сукупний кредитний портфель банків України становив 1 024 852 млн. грн. За три роки його обсяг зменшився на 40 495 млн. грн. Така зміна відбулася головним чином за рахунок зменшення кредитування фізичних осіб, за якими показник 2023 року проти 2021 року зменшився на 20 043 млн. грн., що у процентному вираженні складає 49,49%. Зменшення по суб'єктам господарювання в абсолютному вираженні становить 11 649 млн. грн., а у відносному – 28,77%. Зменшення попиту з боку органів місцевого самоврядування в сумі складає 8 624 млн. грн., а у процентах – 21,3%. Залишок заборгованості небанківських фінансових установ по кредитах за досліджуваний період зменшився на 179 млн. грн. або на 0,44%.

Таблиця 1.

Структура банківських кредитів за 2021-2023 рр. [сформовано на основі: 6]

№ з/п	Позичальники	Станом на:				Зміна 2023-2021
		01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024		
		млн. грн.	млн. грн.	млн. грн.	%	млн. грн.
1	Кредити надані клієнтам, усього	1 065 347	1 036 213	1 024 852	100,00	-40 495
1.1	в т.ч. надані: органам державної влади	26 973	24 809	18 349	1,79	-8 624
1.2	суб'єктам господарювання	795 513	801 413	783 864	76,49	-11 649
1.3	фізичним особам	242 633	209 943	222 590	21,72	-20 043
1.4	небанківським фінансовим установам	228	48	49	0,00	-179

Дослідження сучасного стану функціонування та розвитку вітчизняного кредитного ринку, дозволяє виокремити наступні основні проблеми, що йому властиві:

- ліквідація значної кількості банків;
- нестабільна військово-політична та фінансово-економічна ситуація, а також зниження довіри населення до кредитних установ справляють визначальний вплив на сучасний розвиток кредитування в Україні;
- номінальне зростання обсягів наданих кредитів при скороченні їх обсягу у реальному вираженні;
- суттєве погіршення якості кредитних портфелів комерційних банків України;
- збитковість значної кількості банків України [5, с. 76-77];
- недостатній рівень управління банківськими ризиками;
- неефективна організація кредитної діяльності банками, як наслідок, суттєве збільшення частки простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів та частки резервів за активними операціями банків;
- регіональні диспропорції перерозподілу кредитних коштів;
- висока вартість позикових коштів;
- значна валютизація кредитного ринку, низькі темпи розвитку кредитного ринку в Україні [3].

До проблем банківського кредитування господарюючих суб'єктів в Україні можна віднести:

- нестабільність економічного та політичного становища в країні;
- недосконалість та неактуальність нормативно-правової бази в Україні, що стосується банківської сфери;
- великий розмір облікової ставки НБУ, що спричиняє здорожчання банківських кредитів;
- надання не вигідних кредитних угод для клієнтів;
- довготривалість процедури отримання кредиту [10, с. 795-796].

Сфера кредитування фізичних осіб вважається одним із найбільш актуальних напрямків діяльності будь-якої сучасної кредитної установи. Проте, рівень пошквального процесу роздрібногo кредитування йде недостатньо активно. Сучасне зниження показників ринку кредитування населення можна пояснити рядом наступних факторів:

- скорочення якості кредитного портфеля і, як наслідок, зростання кредитних ризиків через зниження доходів населення і збільшення рівня безробіття в країні;
- зменшення обсягу довгострокового фінансування банків;
- падіння попиту на кредитні продукти, викликане невпевненістю клієнтів у стабільному доході [9, с. 1230].

Перший сегмент кредитування фізичних осіб, який постраждав від кризи, стали такі довго- та середньострокові кредити, як іпотечні кредити та автокредитування. Після скорочення, або навіть призупинення, іпотечних і автокредитних програм, окремі комерційні банки зосередили свою діяльність на нецільовому кредитуванні, яке характеризується такими перевагами, як простота оформлення і більш висока процентна ставка.

На сьогодні існує багато причин, які гальмують розвиток кредитних відносин банків з фізичними особами. Однак, основні з них, беззаперечно, пов'язані з політичною та економічною нестабільністю і недостатньо ефективним правовим регулюванням, а саме:

- недовіра населення до банківських установ;
- наявність в країні невеликої кількості представників середнього класу;
- складність визначення реальної платоспроможності потенційного позичальника;
- можливість появи простроченої заборгованості [9, с. 1230].

Нестабільність зовнішнього середовища накладає відбиток на банківську систему, що опосередковано здійснює вплив процес кредитування фізичних осіб. Банківські установи намагаються утримуватися від надання кредитів неплатоспроможним позичальникам, що спричиняє утворення фінансових труднощів у виробників, підприємців і населення. Поясненням такої ситуації може бути:

- недосконалість правова політика НБУ;
- невпевненість банківських установ в ефективності кредитної діяльності;

- зниження рентабельності кредитних операцій;
- наявність проблеми обчислення реальної ставки за кредитами для потенційних споживачів.

Актуальність проблеми також пов'язана із складністю розрахунку рівня інфляції, що впливає на реальний рівень доходів населення. Кожна банківська установа визначає ризики на свій розсуд і компенсує їх за рахунок високих банківських процентів, рівень яких не задовольняє потенційних позичальників. З метою поживлення процесу кредитування фізичних осіб банки починають активно застосовувати плаваючу відсоткову ставку за кредитами. Це дозволяє комерційним банкам надавати позики за нижчими відсотковими ставками і на більш тривалі терміни, ніж за кредитами з фіксованими ставками.

Ще одним важливим чинником, який перешкоджає розвитку системи кредитування фізичних осіб в Україні, є недосконалість нормативно-правової бази кредитування цієї категорії позичальників [9, с. 1231].

За таких обставин надзвичайно важливим є розробка загальнонаціональної концепції розвитку вітчизняного кредитного ринку, яка б дозволяла його суб'єктам, як кредиторам, так і позичальникам, протистояти політичним та економічним викликам та кризовим явищам, зміцнити їхні конкурентні позиції на вітчизняному фінансовому ринку та інтегруватися у світовий фінансовий простір.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Сучасний стан вітчизняного ринку банківського кредитування розвивається за умов повномасштабної війни, спричиненої вторгненням росії на територію України. Не дивлячись на складні економічні та політичні обставини, банківська система продовжує зберігати стійкість. Зі свого боку НБУ запровадив певні послаблення щодо контролю за діяльністю комерційних банків, що враховували їхню діяльність в кризових умовах.

Перспективою подальших досліджень повинне стати обґрунтування напрямів оптимізації кредитної діяльності банків та підвищення її ефективності для всіх учасників кредитного процесу на основі удосконалення взаємозв'язку держави, банківських установ та позичальників всіх рівнів.

Література

1. Банківські операції : підруч. / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. Тернопіль : Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. 696 с.
2. Гладчук О.М., Ткачук І.Я., Харабара В.М. Банківські операції: в схемах, таблицях, коментарях : навч. посіб. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 208 с.
3. Гасій О.В., Клименко В.І. Стан та перспективні вектори розвитку банківської кредитної діяльності в Україні. Ефективна економіка. 2020. №1. URL: <http://ojs.dsau.dp.ua/index.php/efektyvna-ekonomika/article/view/2296> (дата звернення: 20.04.2024).
4. Динаміка кількості діючих структурних підрозділів банків України. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 07.04.2024).
5. Миськів Г.В. Проблеми розвитку кредитного ринку України та їх наслідки для національної економіки. Бюджетна та податкова політика. 2016. №1(117). URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20161\(117\)/sep20161\(117\)_074_MyskivH.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20161(117)/sep20161(117)_074_MyskivH.pdf) (дата звернення: 20.04.2024).
6. Основні показники діяльності банків України. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1> (дата звернення: 07.04.2024).
7. Островська Н.С. Кредит: сутність, принципи та функції. Причорноморські економічні студії. 2021. № 64. С. 134-140. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1506/23.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 20.04.2024).
8. Показники фінансової діяльності. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 07.04.2024).
9. Тарасевич Н.В., Мазуренко К.Е. Проблеми та перспективи кредитування банком фізичних осіб. Економіка і суспільство. 2017. № 13. С. 1229-1236. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/205.pdf (дата звернення: 20.04.2024).
10. Швець Ю.О., Горбачов О.Є. Сучасний стан банківського кредитування в Україні: проблеми та перспективи. Економіка і суспільство. 2018. № 15. С. 793-798. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/120.pdf (дата звернення: 20.04.2024).

References

1. Bankivski operatsii (2009): pidruch. / za red. d.e.n., prof. O. V. Dziubliuka. Ternopil : Vyd-vo TNEU «Ekonomiczna dumka». 696 p.
2. Hladchuk O. M., Tkachuk I. Ya., Kharabara V. M. (2020) Bankivski operatsii: v skhemakh, tablytsiakh, komentariakh: navch. posib. Chernivtsi: Chernivets. nats. un-t im. Yu. Fedkovyucha. 208 p.
3. Hasii O. V., Klymenko V. I. (2020) Stan ta perspektyvni vektory rozvytku bankivskoi kredytnoi diialnosti v Ukraini [The state and prospective vectors of the development of banking credit activity in Ukraine]. Efektyvna ekonomika. No1. Available at: <http://ojs.dsau.dp.ua/index.php/efektyvna-ekonomika/article/view/2296> (accessed 20 April 2024).

4. Dynamika kilkosti diiuchykh strukturnykh pidrozdiliv bankiv Ukrainy. Natsionalnyi bank Ukrainy: veb-sait. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (accessed 07 April 2024).
5. Myskiv H. V. (2016) Problemy rozvytku kredytnoho rynku Ukrainy ta yikh naslidky dlia natsionalnoi ekonomiky [Problems of the development of the credit market of Ukraine and their consequences for the national economy]. Biudzhetna ta podatkova polityka. №1(117). Available at: [http://ird.gov.ua/sep/sep20161\(117\)/sep20161\(117\)_074_MyskivH.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20161(117)/sep20161(117)_074_MyskivH.pdf) (accessed 20 April 2024).
6. Osnovni pokaznyky diialnosti bankiv Ukrainy. Natsionalnyi bank Ukrainy: veb-sait. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1> (accessed 20 April 2024).
7. Ostrovska N. S. (2021) Kredyt: sutnist, pryntsypy ta funktsii [Credit: essence, principles and functions]. Prychornomorski ekonomichni studii. No 64. p. 134-140. Available at: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1506/23.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (accessed 20 April 2024).
8. Pokaznyky finansovoi diialnosti. Natsionalnyi bank Ukrainy: veb-sait. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (accessed 20 April 2024).
9. Tarasevych N.V., Mazurenko K.E. (2017) Problemy ta perspektyvy kredytuvannia bankom fizychnykh osib [Problems and prospects of bank lending to individuals]. Ekonomika i suspilstvo. No 13. p. 1229-1236. Available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/205.pdf (accessed 20 April 2024).
10. Shvets Yu.O., Horbachov O.Ye. (2018) Suchasnyi stan bankivskoho kredytuvannia v Ukraini: problemy ta perspektyvy [The current state of bank lending in Ukraine: problems and prospects]. Ekonomika i suspilstvo. No 15. p. 793-798. Available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/120.pdf (accessed 20 April 2024).